

نگاه
هم‌میهن

AFP-عکس

فصل ابوعطا خواندن آنکارا

ترکیه در حال حاضر در بهترین شرایط برای گسترش نفوذ منطقه‌ای خود قرار دارد

اکثر مساحت منطقه مورد مناقشه قره‌باغ کوهستانی را تصرف کرد. این پیروزی موجب تغییر موازنه قوا در قفقاز شد. از سال ۲۰۲۳، موازنه قوا بین ترکیه و ایران، بسیار بیشتر به نفع ترکیه تغییر کرد. در سپتامبر سال ۲۰۲۳، نیروهای آذربایجان آتش‌بس ماه دسامبر ۲۰۲۰ را شکستند تا تسلط خود بر قره‌باغ را تکمیل کنند. شکست ارمنستان یک دگرگونی استراتژیک بزرگ برای ایران در امتداد مرزهای شمالی بود.

کمی بعد از آن، در اکتبر سال ۲۰۲۳، حمله حماس به اسرائیل رخ داد و ایران در جریان این درگیری که ۱۵ ماه به طول انجامید، آسیب‌هایی را متحمل شد. تلاش‌های ایران برای ضربه‌زدن به اسرائیل نتیجه‌ای چندانی مطلوب به همراه نداشت و اسرائیل با حمله همه‌جانبه به رهبری و کادر فرماندهی حزب‌الله لبنان، یک بازوی مهم منطقه‌ای ایران را تضعیف کرد. اتفاق بدتر در این میان، رویارویی مستقیم میان ایران و اسرائیل بود که باعث شد ایران متحمل خساراتی شود. در همان زمان بسیاری از تحلیلگران بر این عقیده بودند که با تضعیف حزب‌الله لبنان و حملات پیاپی اسرائیل به مواضع ارتش بشار اسد، ترکیه و شورشیان وابسته به آن، در بهترین موقعیت برای تضعیف پایه‌های حکومت اسد، قرار دارند. تنها چند ماه طول کشید تا این پیش‌بینی محقق شود و شورشیان وابسته به ترکیه حمله خود را آغاز کردند و در کمتر از دو هفته، حکومت بشار اسد به تاریخ پیوست. سقوط اسد باعث شد که ترکیه در جناح جنوبی‌اش با فرصتی استراتژیک مواجه شود؛ فرصتی که ترکیه برای بیشتر از یک قرن از آن محروم بود. امروز ترکیه با تحکیم دستاوردهای خود در سوریه، حامی اصلی دولت انتقالی سوریه است و به دولت جولانی در بازسازی ارتش سوریه کمک می‌کند.

اما اگرچه ترکیه امروز از موقعیت بسیار خوبی برخوردار

رو به رشدی برای نمایش قدرت در مناطق مختلف به دست آورده است. اما این فقط یک روی سکه است. ترکیه چالش‌های داخلی و خارجی زیادی دارد که این چالش‌ها در کنار هم ظهور ژئوپلیتیکی این کشور را محدود خواهد کرد. البته به‌رغم وجود این محدودیت‌ها انتظار می‌رود که ترکیه در آینده یک‌جانبه‌تر عمل کند. خصوصاً اینکه تغییر در روابط امنیتی آمریکا و اروپا، به بازتعریف مجدد کارکرد و جایگاه ناتو خواهد انجامید.

در این میان، ایران همچنان رقیب مهم ترکیه محسوب می‌شود. نزدیک به یک ماه پیش، ابراهیم کالین، رئیس سازمان اطلاعات ترکیه به ایران سفر کرد و در این سفر با اسماعیل خطیب، وزیر اطلاعات و علی‌اکبر احمدیان، دبیر شورای عالی امنیت ملی دیدار کرد. ظاهراً در این دیدارها وضعیت شکننده امنیتی در سوریه، موضوع جدایی‌طلبان گُرد، تجدید قوای داعش و آتش‌بس در غزه مورد بحث قرار گرفت اما نگاهی به رسانه‌های ترکیه در خصوص این دیدارها نشان می‌دهد که نگرانی‌های ایران فراتر از این مسائل بوده است. در روز قبل از سفر کالین به ایران، گزارش‌هایی درباره نگرانی‌های ایران از تلاش‌های ترکیه و جمهوری آذربایجان برای ایجاد مسیر موسوم به ننگزور از طریق جنوب ارمنستان، منتشر شد. ایران و ارمنستان، هر دو مخالف احداث این مسیر هستند. علی‌اکبر احمدیان نیز ماه گذشته به آذربایجان و ارمنستان سفر کرد و در این دو کشور مخالفت تهران را با هرگونه «تغییرات ژئوپلیتیکی در منطقه» که روابط ایران و ارمنستان را تهدید کند، تکرار کرد. ایران مدت‌ها هم در قفقاز جنوبی و هم در خاورمیانه، ترکیه را از نظر استراتژیک مهار کرده بود اما تغییرات استراتژیک در قفقاز از سال ۲۰۲۰ به نفع ترکیه شروع شد. در آن سال، در کمتر از شش هفته، جمهوری آذربایجان، به‌عنوان متحد نزدیک ترکیه، ارمنستان مورد حمایت ایران را شکست داد و

ترک‌ها یک بار در میانه بهار عربی به چین و سوسه‌ای دچار شدند. ناامنی سوریه موجب شد تا وزیر خارجه وقت ترکیه، با شور و شوق در دهه ماه رمضان آن سال، اعلام کند که اسد تا پایان ماه رمضان رفتنی است. اما این آرزو با ورود ایران به سوریه و نقش آفرینی پررنگ‌تر روس‌ها نقش بر آب شد اما در نهایت، سقوط بشار اسد در سوریه و تسلط آذربایجان بر قره‌باغ کوهستانی در سال ۲۰۲۳ نشان داد که ترکیه توانایی

آرمین منتظری

دبیر گروه دیپلماسی و بین‌الملل

اخیراً در جلسه‌ای یکی از مقامات ارشد با اشاره به مخالفت سوریه با بازگشایی سفارت ایران در سوریه، به ترکیه اشاره کرده و گفته بود: «ایرادی ندارد. ۱۲ سال ما اجازه ندادیم ترک‌ها سفارت‌شان را در دمشق باز کنند. حالا آنها اجازه نمی‌دهند ما سفارت‌مان را در سوریه باز کنیم». از همان ابتدای سقوط بشار اسد در سوریه به‌دنبلی بود که ترکیه به راحتی اجازه حضور دوباره ایران در سوریه را نخواهد داد. به نظر می‌رسد این سیاست ترکیه ادامه خواهد یافت تا زمانی که نظمی مدنظر ترکیه در سوریه برقرار شده و تثبیت شود و آنگاه که همه معادلات در سوریه طبق نظر ترکیه تثبیت شد، آنگاه در کوچکی به روی ایران باز خواهد شد و ایران عملاً در سوریه در عمل انجام شده قرار خواهد گرفت. نگاهی به سخنان عجیب و تند هاگان فیدان علیه ایران که اخیراً ایراد شده، این ادعا را اثبات می‌کند.

اما ترکیه در حال حاضر در چه وضعیتی قرار دارد. به نظر می‌رسد که ترکیه بار دیگر به عنوان یک قدرت منطقه‌ای در حال ظهور است. ترک‌ها یک بار در میانه بهار عربی به چین و سوسه‌ای دچار شدند. ناامنی سوریه موجب شد تا وزیر خارجه وقت ترکیه، با شور و شوق در دهه ماه رمضان آن سال، اعلام کند که اسد تا پایان ماه رمضان رفتنی است. اما این آرزو با ورود ایران به سوریه و نقش آفرینی پررنگ‌تر روس‌ها نقش بر آب شد اما در نهایت، سقوط بشار اسد در سوریه و تسلط آذربایجان بر قره‌باغ کوهستانی در سال ۲۰۲۳ نشان داد که ترکیه توانایی

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

Atlantic Council

بازسازی سوریه عامل نزدیکی بیشتر ترکیه و عربستان

بازسازی سوریه پس از اسد، فرصتی را برای ترکیه و عربستان فراهم می‌کند تا به روابطشان عمق بیشتری ببخشند. احمدالشرع پس از تبدیل شدن به رهبر جدید سوریه در دو سفر اول خود به خارج از کشور از عربستان و ترکیه بازدید کرد. این امر گواهی است بر نقش مهمی که انتظار می‌رود هر دو کشور در سوریه جدید ایفا کنند. ترکیه پس از سرنگونی اسد در سوریه دست بالا را داشت و از نگاه بسیاری از تحلیلگران کشوری است که احتمالاً تأثیرگذارترین کشور در آینده سوریه خواهد بود. ترکیه دیپلماسی قوی را با کشورهای حوزه خلیج (فارس)، اتحادیه اروپا و آمریکا به منظور به اصطلاح مشارکت آن‌ها در آینده سوریه برای تضمین امنیت و ثبات در منطقه پیگیری کرده است.

افزایش تعامل با کشورهای حاشیه خلیج (فارس)، به مشروعیت‌بخشی به ترکیه در رابطه با مشارکت این کشور در آینده سوریه و در عین حال به تضمین تأمین بودجه لازم برای بازسازی سوریه کمک می‌کند. ترکیه و عربستان در جریان بهار عربی رویکردهای متفاوتی داشتند. عربستان قیام اعراب را تهدیدی برای ثبات منطقه می‌دانست اما ترکیه از اکثر آنها حمایت کرد.

با این وجود عربستان به دلیل مخالفت با بشار اسد از قیام‌های سوریه حمایت و از گروه‌هایی در ارتش آزاد سوریه و از شخصیت‌های سیاسی سکولار و ملی‌گرا حمایت کرد. در همین حال باید به یاد داشت که رهبران کشورهای حاشیه خلیج (فارس) نگرانی خود را در مورد پیشینه رهبر جدید سوریه پنهان نکرده‌اند. ترکیه با آگاهی از این نگرانی‌ها از کشورهای حوزه خلیج (فارس) به‌ویژه عربستان و امارات دعوت کرده است تا در آینده سوریه سرمایه‌گذاری مشترکی داشته باشند.

عربستان از اولین کشورهای حوزه خلیج (فارس) بود که با سوریه پس از اسد روابط رسمی برقرار کرد و مانند ترکیه از جامعه بین‌المللی خواست تا تحریم‌های سوریه را لغو کند. ترکیه و عربستان، منافع مشترکی در سوریه با ثبات و مرفه دارند و به دنبال ایفای نقشی حیاتی در بازسازی آن هستند. هر دو کشور منافعی در تضمین صلح و آرامش و بهبود اقتصادی سوریه دارند

و این امر به پناهندگان سوری مقیم ترکیه و عربستان اجازه می‌دهد تا با خیال راحت به کشورشان بازگردند. بازسازی سوریه به ترکیه و عربستان نشان داده است که در واقع منافع مشترکی دارند. این امر فرصتی را برای آنکارا و ریاض ایجاد کرده است تا روابطشان را تعمیق کنند. ریاض قصد دارد به عنوان بخشی از چشم‌انداز ۲۰۳۰، تأمین‌کنندگان دفاعی خارجی خود را متنوع و صنعت دفاعی خود را تقویت کند. روابط دفاعی ترکیه

و عربستان از زمان عادی‌سازی روابط در سال ۲۰۲۱ به طور قابل توجهی بهبود یافته است. عربستان پیشنهادات ترکیه برای به اشتراک گذاشتن فناوری را پذیرفت و فرصت‌هایی را برای شرکت‌های سعودی برای مشارکت در تولیدات داخلی فراهم کرد. ترکیه به دلیل تحریم‌های رسمی و غیررسمی، ده‌ها سال است که برای دریافت تجهیزات دفاعی مورد نظر خود از آمریکا و کشورهای اروپایی تلاش می‌کند. وجود این

موانع انگیزه‌ای برای رشد صنعت دفاعی داخلی ترکیه شد و به‌عنوان یازدهمین صادرکننده بزرگ تسلیحات در سطح جهان ظاهر شده است. در سال‌های اخیر سهم ترکیه از صادرات تسلیحات جهانی ۱۰۶ درصد رشد داشته است. در این میان ترکیه صادرات تسلیحات خود را به بسیاری از کشورهای شورای همکاری خلیج (فارس) از جمله عربستان افزایش داده است که اکثریت قریب به اتفاق آن از هواپیماهای جنگی بدون سرنشین (UCAV) تشکیل شده است. عربستان نیز درصدد کاهش وابستگی به غرب برای نیازهای دفاعی است زیرا در گذشته در تهیه تجهیزات مورد نظرش از شرکای غربی با مشکل روبرو بوده است. عربستان و ترکیه قراردادهایی برای تولید و تدارکات دفاعی منعقد کرده‌اند. فرصت‌های بیشتری برای همکاری دو طرف

در حال ظهور است. ترکیه انتظار دارد قرارداد تسلیحاتی به ارزش شش میلیارد دلار شامل فروش کشتی‌های جنگی، تانک و موشک را با عربستان منعقد کند. همچنین می‌تواند در مورد فروش جنگنده‌های TF KAAN خود با عربستان معامله کند. افزایش همکاری دفاعی از طریق فروش تسلیحات بین ترکیه و کشورهای حوزه خلیج (فارس) مانند عربستان می‌تواند پویایی تأمین تسلیحات در منطقه را تغییر دهد.